

Антрополог међу навијачима

Поводом књиге Ивана Ђорђевића,

Антрополог међу навијачима,

Библиотека XX век, Београд 2015

У Београду је ове године из штампе изашла књига Ивана Ђорђевића, научног сарадника Етнографског института САНУ, под насловом „Антрополог међу навијачима“. Ова књига у издању Библиотеке XX век проистекла је из докторске дисертације Ивана Ђорђевића која је одбрањена на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду. На 244 страна овог дела које су рецензирали Бојан Жикић и Горан Павел Шантек, разматрају се питања фудбала и навијача кроз више поглавља. Након опширног и информативног Предговора и Увода, аутор представља шири (европски и глобални) контекст развитка и савременог функционисања овог популарног спорта (делови „‘Народна игра’ која је освојила свет“ и „Моја је нација репрезентација“), да би се у осталим поглављима усредоточио на домаћи, ‘српско-хрватски’ терен („Догађање фудбала“), посебно се концентришући на анализу медија („Рат је почео на Максимиру?“) и поједине кључне догађаје у рецентној фудбалско-навијачкој историји („Утакмице столећа“). Након завршног поглавља („Рат се завршио на Максимиру?“) дат је списак коришћене литературе и извора и именски индекс.

Ова књига представља нови допринос актуелној академској дебати у друштвеним наукама на тему спорта, која се већ дуже време интензивно развија у западним академским заједницама и у оквиру научне продукције на енглеском језику, а која укључује и спортске феномене са балканског под-

ручја. Ђорђевићева књига се наслања на претходна истраживања из ове области, укључујући и она остварена у постјугословенским научним заједницама. Фудбал и спортски навијачи били су тема истраживања више аутора у Хрватској (посебно социолога), попут Дражена Лалића, Срђана Врцана, Озрена Битија и других. У Србији се истичу доприноси Ивана Чоловића, Дејана Зеца, претходни радови Ивана Ђорђевића итд, а спорт и фудбал су научно обрађивали и рецензенти ове књиге. Што се етноантрополошке дисциплине у Србији, а и шире, тиче, ово је прво дело које у оваквом опсегу приступа теми спорта, посебно фудбала.

Аутор разматра феномен „најбитније споредне ствари на свету“ кроз етноантрополошку призму, смештајући фудбал у домен популарне културе, при чему имплементира неколико теоријско-методолошких приступа истраживању, међу којима је понајчешће рабљен Билигов концепт баналног национализма. Емпиријска евиденција на којој се заснива интерпретација су медијски извори (првенствено штампа) и теренска грађа (разговори са навијачима и опсервација фудбалских утакмица). Ђорђевић се на првом месту бави фудбалом и навијачима у Хрватској и Србији, разматрајући међуоднос овог спорта са ‘нацијом’, односно национализмом. Аутор прати динамику колоплета који сачињавају фудбал, национализам и медији, а који перпетуира конструисану лојалност према ‘замишљеној’ заједница каква је нација, и који порађа једну мању заједницу, ону навијачку, која има свој идентитет, јавни имиџ и различите наративе и праксе, међу којима је донедавно проминентна била и она коју је Иван Чоловић лу-

цидно означио као специфичну „предвојничку обуку“. Ђорђевић навијаче нити стигматизује нити апологизује, што су у јавним дискурсима биле крајности које су најчешће биле присутне, већ прати еволуцију навијачког феномена у последњих најмање 25 година, којег правилно контекстуализује у шире друштвене и политичке оквире, пратећи динамику успона и падова у (неформалној) вези између навијачких група и националних елита у току три деценије. Књига се кохерентно осврће на друштвено-културну условљеност спорта, да би се постепено фокусирала прво на фудбал, а онда и на фудбалске навијаче. Неколико проминентних фудбалских утакмица представљају наративне чворове око којих се гради прича у овој књизи, а на неке од њих је аутор и сам отишао, па даје живу слику атмосфере на њима и око њих, што рукопис чини додатно занимљивим. Посебно место у књизи заузима фудбалска утакмица између загребачког Динама и београдске Црвене Звезде, одржана 1990. године на стадиону Максимир, која је у међувремену задобила карактеристике митске приче о незваничном почетку рата и сл., а аутор се осврће и на накнадни живот овог ‘мита’ у рецентно доба у хрватским и српским медијима.

Истовремено, иако се ова књига бави пре свега фудбалско-навијачким феноменима у транзиционој Србији и Хрватској, она не егзотизује овдашњи фудбал тако што би га посматрала као неки изоловани и посебан специјалитет зачињен јаким ‘балканским’ националистичким зачином – аутор указује на јасне паралеле у развоју и ‘кризи’ фудбала и навијачке културе током осамдесетих година и касније у (пост)

југословенским земљама и Великој Британији, а на више места назначавачу јасну и на даље живу повезницу између национализма и спорта у низу других земаља. У завршним поглављима књиге, Ђорђевић препознаје постепени тренд сплашњавања националистичког набоја на овдашњим трибинама и у медијима који прате спорт последњих година. Аутор своје истраживање контекстуализује и у дужи временски одсечак тако што се осврће на историјат спорта и фудбала у Југославији у 20. веку, повлачећи паралеле с еволуцијом спорта и на хладноратовском Западу и на Истоку.

Књига „Антрополог међу навијачима“ представља и својеврсни подсетник на кључне моменте у рецентној историји фудбала на овдашњем простору, а каткад и открива поједине тренутке који нису општепознати. У рукопису је повремено заступљен и документаристички стил писања који додаје на занимљивости ове књиге која је првенствено антрополошка, но која је једноставно и читљиво написана, те разумљива и ширем кругу од уже стручног. „Антрополог међу навијачима“ тако није дело које је намењено само ‘љубитељима’ или познаваоцима фудбала, већ читаоцима и у академском и у ширем кругу који су заинтересовани за друштвену стварност савремених балканских друштава, пошто она понајвише говори о ‘нама’ и друштвеној и политичкој атмосфери која се тек прелама кроз фудбал и организоване љубитеље овог спорта.

Др Срђан Радовић